

μηνός, τραβᾷ ἡ γῆς καὶ ῥοφᾷ αὐτὸ τὸ ὀλίγον νερὸν καὶ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν, ὅπου νὰ κινή τούς μύλους. Ἐνα μεγάλον τροχὸν τοῦ μύλου ἐκεῖ εἶδα εἰς τὴν Πρεβιντζιάν καθὼς καὶ ἐδῶ μόνον δύο καὶ τριῶν μύλων· οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι οὐδετιποτένια πράγματα· ἕνας ἄνθρωπος μὲ τὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας ἀγκαλιάζει τὴν πέτραν τοῦ μύλου. Κτίζουν ἕνα δοχεῖον ἀρκετὰ ὑψηλὸν διὰ νὰ συνάξεται τὸ τρεχάμενον νερὸν διὰ τοῦ βάρους του μὲ περισσοτέραν δύναμιν· αὐτὸ τὸ δοχεῖον ἔχει ἐπάνω ἕως πέντε πόδας ὕψους· ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι κυκλοειδῆ καὶ ἄλλα τετράγωνα διὰ νὰ συνάξεται τὸ νερὸν διὰ τοῦ βάρους του μὲ περισσοτέραν δύναμιν καὶ στενεύει εἰς τὸ κατέδασμά του βαθμηδὸν ἕως εἰς τὴν στρῶσιν, ὅπου ἀφίνει διὰ τὸ πέραμα τοῦ νεροῦ μόνον ἕνα τόπον ἀπὸ δύο παρμάκια εἰς τὴν διάμετρον, καὶ οὕτως πίπτει μὲ ὀρμὴν πλαγίως ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας ἐνὸς μικροῦ ξυλίνου τροχοῦ ὀρίζοντίως. Ὁ αὐτὸς τροχὸς εἰμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἕως δύο πόδας εἰς τὴν διάμετρον, καὶ ἡ κάθε πτέρυγα τέσσαρα δάκτυλα. Εἰς τὴν μέσην τοῦ τροχοῦ εἶναι στερεωμένον ἕνα στρογγυλὸν σίδηρον καὶ μακρὸ ὡς ἕνας λωστὸς τῶν 6 ἢ 7 πιθαμῶν διαπερασμένον εἰς τὴν μηλόπετραν, καὶ αὐτὸ τὴν κινεῖ. Ὅταν τὸ νερὸν δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ τὴν κινήσῃ, κατασκευάζουν μίαν μεγάλην δεξαμενὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποταμιεύεται τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμίου, καὶ ὅταν γεμίσῃ τὴν ἀνοίγουν καὶ ῥεεῖ τὸ νερὸν εἰς τὸ ὕδραγωγεῖον τοῦ μύλου καὶ μὲ τέτοιον τρόπον κινεῖται ὁ μύλος. Ὅταν δὲ ἀδειάσῃ, τὴν φράσσουν ἐκ νέου, καὶ οὕτως ὁ μύλος δουλεύει μόνον διὰ τὸ ἥμισυ διάστημα τοῦ καλοκαιρίου.

(ἀκολουθεῖ τὸ τέλος).

ΥΠΑΤΗ

(Συνέχεια τοῦ προηγουμένου φυλλαδίου).

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διακρίνεται καλλήτερον ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ταύτης θέσεως εἶνε τὰ ἱαματικὰ λουτρά, μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Ὑπάτης ἀπέχοντα, ἐπὶ λόφῳ κείμενα κεκαλυμμένου διὰ λευκοῦ στρώματος ἀνθρακικοῦ ἀσβεστίου. Ἡ φυτικὴ βλάστησις ἐκεῖ ἕνεκα τοῦ ἐδάφους εἶνε πτωχοτάτη. Καχεκτικά τινα δένδρα ἀραιῶς πεφυτευμένα παρὰ τὴν πηγὴν καὶ καταγαζόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς σελήνης, προσελάμβανον διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα καὶ πρὸς στιγμὴν ὑπέθεσα, ὅτι ἀνέζησαν αἱ ὀνομασταὶ θετταλαὶ φαρμακεύτραι παρὰ τὴν ἡφαιστειώδη πηγὴν ἀσχοῦσαι τὸ βδελυρὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα! Ἐπέστρεψα εἰς τὸ χωρίον πολὺ ἄργά. Ἀκρα σιγὴ ἐπεκρά-

τει πανταχοῦ καὶ οἱ κάτοικοι ὅλοι ἀνεξαίρετως παρεδίδοντο εἰς βαθύτατον ὕπνον. Μόνος διηρχόμεν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὰς στενὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου, ἀναζητῶν τὴν φιλικὴν οἰκίαν, ὅπου ἐμελλον νὰ καταλύσω. Ἡ μοναξιά πρῶτην φορὰν μὲ δυσηρέσκει καὶ διακαῶς ἐπιθυμῶν νὰ συνοδευόμην ἀπὸ φίλους. Εἰς τὸν νοῦν μου ἀνεκυκλῶντο θλιβεραὶ ἀναμνήσεις τῶν ληστρικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος καθ' οὓς ἡ Ὑπάτη ὑπῆρξε τὸ λημέρι τῶν διασημοτέρων ληστῶν. Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν περιέμενον νὰ ἴδω τὴν ἀρεϊμάνιον μορφήν παλληκαρίου τινὸς διατάσσοντός με νὰ σταθῶ· «Ἐρε, ποῦ πᾶς; στὸν τόπο!» Εὐτυχῶς ἡ τρομερὰ ἐκείνη ἐποχὴ παρήλθε, τὸ χωρίον ἀνεπνευσεν ἐκ τοῦ καταπιέζοντος αὐτὸ ἐπιάτου καὶ μόνον οἱ φυγόδοικοι, ἀδολαβεῖς ἄλλως τε εἰς τοὺς ὁδοιποροῦντας ξένους, περιφέρονται ἀνά τὸν δῆμον Ὑπάτης, ἀφαιροῦντες αἰγοπρόβατα. Καὶ αὐτὸ τὸ κακὸν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ περισταλῇ, ἅμα ὡς τὰ μεταβατικὰ ἀποσπάσματα ἐνεργήσωσι δραστηρίως τὴν καταδιώξιν τῶν ὀχληρῶν αὐτῶν φυγοποινῶν, οἱ ὁποῖοι λίαν ἐπιτηδεῖας διαφεύγουσι, κρυπτόμενοι εἰς τὰ μᾶλλον ἀπότομα καὶ κρημνώδη μέρη τῆς Οἴτης.

Ἐνας ἄετός γκιζέρας στὰ κλέφτικα λημέρια.
Πέτρα στὴν πέτρα περπατεῖ, λιθάρι στὸ λιθάρι.
Βαστοῦσε καὶ στὰ νύχια τοῦ ἀνθρώπινου κεφάλι.
Φορὲς, φορὲς τὸ τοῖμπας, φορὲς καὶ τὸ ῥωτάει·
—Κεφάλ' μου, κακοκέφαλο, κακὸ καιρὸ γραμμένο.
Κεφάλ' μου, τί κακὸ 'καμες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια;
—Ἄλλοτες στὸ παλῆ καὶ στὰ παλῆ ζαμάνια,
'Ἄλλοι κορσέβαν πρόβατα καὶ ἄλλοι κορσέβαν γίδια.
Καὶ ἐγὼ τὸ δόλιο κόρσεβα 'κκλησιὰς καὶ μοναστήρια.
—Κεφάλ' μου δίκη το 'παθες καὶ σὲ κρατῶ στὰ νύχια!

Τὴν ἐπαύριον ἐπεσκέφθην τὸν ρύακα τῶν Μπουγομύλων ὅπου κατὰ τὴν 18 Ἀπριλίου 1821 εἶχον ὀχυρωθῇ πολλοί, ιδίως Ἀλβανοὶ προσμένοντες τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἑλλήνων, ἐστρατοπεδευμένων εἰς τὸ χωρίον Κομποτάδες. Ὁ Ἰωάννης Δουβουνιώτης, ὁπλαρχηγὸς τῶν ἐπαρχιῶν Ζητουνίου, Βοδονίτσας καὶ Τουρκοχωρίων, εὐρισκόμενος μετὰ τοῦ Διάκου καὶ λοιπῶν εἰς Κομποτάδες, προσέβαλε τὴν Ὑπάτην ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους, ὃ δὲ Μῆτορος Κοντογιάννης, ὁπλαρχηγὸς τοῦ Πατρατζικίου (Ὑπάτης) ἐκ τοῦ δυτικοῦ. Μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν εἰς Μπουγομύλους. οἱ ἐχθροὶ ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ἐκ Κομποτάδων ἐλθόντων Ἑλλήνων καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῆς Ὑπάτης, γενναίως πολεμήσαντες ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ἡ μάχη περὶ τὸ μεσονύκτιον κατέπαυσεν ἄνευ ἀποτελέσματος· τότε οἱ Ἕλληνες διέκρινον ἐν τῇ πεδιάδι, ἐν τῷ χωρίῳ Λιανοκλάδι πολλοὺς πυρσοὺς τῶν νεωστὶ ἐκεῖ ἀφικθέντων πολεμίων καὶ φοβηθέντες μήπως περικυκλωθῶσιν, ἀνεχώρησαν τὴν ἐπαύριον, ἀφήσαντες τὴν πολίχνην ἡμίκαυστον. Δευτέρα πεισματώδης μάχη, ἡ καὶ ἐπισημοτέρα, ἐγένετο ἐνταῦθα μετὰ ἐν ἔτος σχεδὸν τὸ 1822. Ἄλλ' οὔτε τότε οἱ Ἕλληνες κατέρωθσαν τὴν ἐκπόρθησιν τῆς πολίχνης, ἥτις κατεκρήν ὁλόκληρος σχεδὸν μέινασα πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐχθροῦ· ἐκτοτε

δ' ἕνεκα τῆς ἀποτυχίας ταύτης, κατέστη ἀδύνατος πλέον καὶ ἡ κατὰ τῆς Λαμίας προσβολὴ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ Ὑπάτη περιεῖχεν ἄλλοτε 4—5 χιλιάδας κατοίκους. Σήμερον ὁ ἀριθμὸς ἡλαττώθη ἐπαισθητῶς, καὶ μόλις κατοικεῖται ἀπὸ 1891 ψυχάς. Τὸ κλίμα εἶνε μᾶλλον ψυχρὸν ἕνεκα τῆς ὀρεινῆς αὐτῆς τοποθεσίας. Ἡ χιὼν καλύπτουσα τὸν χειμῶνα τὰς κορυφὰς τῆς Οἴτης, ἐπισκέπτεται συχνὰ καὶ τὸ χωρίον, οὐ τότε ἡ ἀπὸ μακρὰν ἀποψις εἶναι ὠραιοτάτη. Τὸ κυριώτερον προῖον ἐνταῦθα εἶναι ὁ καπνός, ὃν μεταφέρουσι διὰ καμῆλων εἰς Λαμίαν καὶ ἐκεῖθεν ἀποστέλλουσιν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Ἀνέκαθεν ἡ Ὑπάτη ὑπῆρξεν ἔδρα εὐζωνικοῦ τάγματος στρατωνιζομένου ἐντὸς εὐρυχώρου οἰκήματος ἀνεγειρομένου πρὸς δυσμὰς αὐτῆς ἐπὶ περιόπτου θέσεως. Ὁ στρατὸν ὁμοιάζει πρὸς ἐκκλησίαν ἡμιτελῆ, ἀφ' ἧς ἐλλείπει ἀκόμη ὁ σταυρὸς καὶ τὸ κωδωνοστάσιον. Ἀλλ' ἡ ἐκεῖ παρουσία ἀριθμοῦ τινος εὐζώνων μὲ τὴν χιονόλευκον αὐτῶν φουστάνελλαν καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου, διαλύει πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ πρῶρισμοῦ τοῦ ἀκόμψου κτιρίου! Ἡ προσφιλεστέρη διασκεδάσις τῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας εἶναι τὸ κυνήγιον. Εἰς τὰ περίξ ἐν ἀφρονίᾳ ὑπάρχουσι λαγωοί, πέρδικες, ὄρνυγες καὶ τρυγόνες. Χάρις εἰς τὴν φιλόφρονά προσφορὰν ἀγαπητοῦ ὑπολοχαγοῦ ἔφαγον ζευγὸς ὀρνυγίων παχυτάτων καὶ γλυκυτάτων μετὰ πρωτοφανοῦς ὀρέξεως.

Ἡ κάμηλος εἶναι ζῶον σπάνιον ἐν Ἑλλάδι σήμερον. Ἐν Φθιώτιδι ὅμως πολὺ συχνὰ συναντᾷ τις τὸ *πλοῖον* τῆς ἐρήμου ὡς τὴν ἀποκαλοῦσιν οἱ Ἀραβες, δι' οὗ μεταγόνει πληθὺν ἐμπορευμάτων ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν καὶ ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον. Ἐνεκα τῆς θερμότητος τοῦ κλίματος ἐν Ἑλλάδι εὐδοκιμεῖ ἡ μονόκυρτος κάμηλος, ἡ ἐπιλεγόμενη δρομάς ἡ ἀπαντωμένη κυρίως εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ Σουδάν καὶ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Τὸ ἄλλο εἶδος τῆς καμήλου μὲ τοὺς δύο ὄβους δὲν ζῇ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' εἰς τὰς στέππας τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὸ Τουρκεστάν ὅπου ἀκινδύνως ὑφίσταται τὸ ψῦχος. Καθ' ὁδὸν συνήντησα τὸ ἄχαρι ὑψηλὸν τοῦτο ζῶον, οὗτινος μετὰ περιεργείας παρετήρουν τὰς ἀκανονίστους κινήσεις. Συνήθως 8—10 δεδεμένοι διὰ σχοινίων βαδίζουσιν ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, προηγουμένης τῆς ὑψηλοτέρας, ἐφ' ἧς κάθεται καὶ ὁ καμηλοκόμος καὶ ἐπομένων τῶν λοιπῶν κατ' ἀναλογίαν. Κρατοῦσιν ὑψηλὰ τὴν ἀηδὴ κεφαλὴν των, ἀναμηρυκώμεναι καὶ ἀναιδῶς προσβλέπουσαι, ὥσῃ νὰ περιπαίξωσι τοὺς διαβάτας. Πολὺ νόστιμα εἶναι τὰ καμηλάκια τρέχοντα ὀπισθεν τῶν μητέρων των, βυζαίνοντα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καὶ φιλαρέσκως ἐπιδεικνύοντα τὸ μικρὸν των ὄβωμα.

Πρὶν ἀναχωρήσω, ἐπισκέφθην τὸ ἐπὶ ἀποκρήνου βράχου ἄνωθεν τῆς Ὑπάτης ὑπάρχον ἐρημοκλήσιον τῶν Ἀγίων Ἱεροσολύμων, ὅπου κατ' ἔτος τὴν πέμπτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα

τελεῖται μεγάλη πανήγυρις. Ἄν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τοὺς περικλεεῖς αὐτῶν ναοὺς ἀνῆγειρον εἰς τὰ τερπνότερα μέρη, οἱ μεταγενέστεροι εἰς τὰς μαγευτικώτερας τοποθεσίας ἔκτισαν μονὰς καὶ ἐρημοκλήσια. Καὶ ποῦ ἄλλου ὁ ἄνθρωπος δύναται καλλήτερον νὰ συγκοινωνήσῃ μετὰ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος ἢ ἐκεῖ, ὅπου ὁ οὐρανὸς φαίνεται πλησιέστερος, οἱ ἀστέρες φαίνονται καὶ ἡ περίξ φύσις μαγευτικὴ καὶ ἐπιβλητικὴ, ἐξαγγέλλουσα ἀνὰ πᾶν βῆμα τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας δημιουργίας;

Κ. Δ. ΚΑΠΡΑΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ*

Ἡ Ἱστορία παρέλαβεν ἤδη τ' ὄνομά του καὶ ἡ δόξα τῷ ἐφιλοτέχνησεν ἀμάραντον στέφανον. Καὶ ὁ ἀπλῶς μελετῶν τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τοῦ *I. Σούτσου*, πρὸ παντὸς θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῷ ἡθικῷ κόσμῳ ὄγκοι καὶ κολοσσοί, ὅπως καὶ ἐν τῷ φυσικῷ. Διερχόμενος τὰς λαμπρὰς αὐτοῦ σελίδας καὶ ἀναγνωρίζων, ὅτι ἡ Βιογραφία τοῦ *I. Σούτσου* εἶναι ἐνταῦτ' αὐτῷ καὶ ἡ Ἱστορία ἐξόχων γεγυμνῶτων, θελκτικῶς συνδυασθέντων μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, θὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπιφανεῖς φυσιογνωμίαι καὶ ἐπιστημότητες ἐν τῇ ἡθικῇ τῆς κοινωνίας σφαίρᾳ, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἀποκαλύπτουσι πάντες εὐλαβῶς τὴν κεφαλὴν, θαυμάζοντες τὴν μεγάλην ἀρετὴν των, ὅπως πρὸ σεπτοῦ τοῦ ἐκλιπόντος ἀρχαίου κόσμου μνημεῖου, ἵσταται σύννους ὁ διαβάτης, ἀποθαυμάζων τὸ ἀρχαιοπρεπὲς ἀπαράμιλλον ἰδανικὸν κάλλος καὶ τοῦ ἐνθέου τεχνίτου τὸ δαιμόνιον.

Σήμερον ποῦ δύναται τάχα ὁ νεώτερος Ἕλλην ν' ἀναζητήσῃ τοιοῦτους χαρακτήρας, τοσοῦτον ποικίλου πνεύματος, τοιοῦτους ἀστέρας, τοιοῦτους μαργαρίτας, κοσμοῦντας τὸ διάδημα τοσοῦτον μακρὰς, εὐσυνειδήτου καὶ εὐεργετικωτάτης ζωῆς;

* *

Ὁ *Ιωάννης Σούτσος* μόνος αὐτὸς ἠτύχησε κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1887, ἐκ τῶν διορισθέντων ἅμα τῇ συστάσει τοῦ Πανεπιστημίου Καθηγητῶν, νὰ πανηγυρίσῃ τὴν πεντηκοστὴν ἐπέτειον αὐτοῦ, καὶ νὰ ἴδῃ παρερχομένης τὰς μορφὰς τῶν εἰς δύο γενεὰς ἀνηκόντων ἀκροατῶν του. οὗς διὰ χειρὸς ἰσχυρὰς καὶ ἀσφαλοῦς ἐποδηγέτησεν, ἐπὶ 54 ὁλόκληρα ἔτη λαμπρύνας τὸ Πανελλήνιον καθιδρυμα, ἀληθῆς τῆς ἀνθρωπότητος εὐεργέτης, πολλαχῶς χειραγωγήσας εἰς τὰς δυσβάτους τρίβους τῆς ἐπιστήμης ὁλόκληρον κόσμον, καὶ παραμείνας ἄχρις ἐσχάτης πνοῆς ὁ ἀληθέστερος ἀθλητῆς καὶ ἐν τῷ νέῳ σταδίῳ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου. Ἀλλὰ

* Ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου μελέτης.